

FI

FI

FI

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO

Bryssel 3.10.2008
KOM(2008) 635 lopullinen

**KOMISSION TIEDONANTO
NEUVOSTOLLE, EUROOPAN PARLAMENTILLE,
EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE
SEKÄ ALUEIDEN KOMITEALLE**

**Työ- ja yksityiselämän tasapainon parantaminen: enemmän tukea työ-, yksityis- ja
perhe-elämän yhteensovittamiseen**

**KOMISSIION TIEDONANTO
NEUVOSTOLLE, EUROOPAN PARLAMENTILLE,
EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE
SEKÄ ALUEIDEN KOMITEALLE**

**Työ- ja yksityiselämän tasapainon parantaminen: enemmän tukea työ-, yksityis- ja
perhe-elämän yhteensovittamiseen**

1. JOHDANTO

Valinnat, joita miehet ja naiset tekevät työ-, yksityis- ja perhe-elämänsä yhdistämisessä, ovat ensisijaisesti henkilökohtaisia. Kuitenkin tavalla, jolla yksittäiset ihmiset tasapainottavat keskenään kilpailevia vaatimuksia, on vaikutuksia julkiseen politiikkaan, esimerkiksi työmarkkinoille osallistumiseen ja syntyvyysasteisiin. Samalla julkinen politiikka puolestaan vaikuttaa näihin valintoihin esimerkiksi vahvistamalla lakisääteiset oikeudet perhevapaisiin, tarjoamalla julkisia palveluja lasten ja muiden huollettavien hoitoa varten ja vaikuttamalla muihin tekijöihin, kuten kauppojen aukioloaikoihin ja koulupäivän pituuteen. Vaikka aiemmin on lähinnä keskitytty tukemaan valintojen yhteensovittamista niiden kohdalla, jotka työskentelevät – tai haluavat työskennellä – muiden palveluksessa, samat seikat ovat yhtä relevantteja myös itsenäisille ammatinharjoittajille.

Yhteensovittamiseen liittyvien valintojen tukemiseksi tarkoitetut strategiat perustuvat eri osatekijöihin ja edellyttävät eri toimijoiden sitoutumista asiaan. Lastenhoitopalvelut, loma-oikeudet ja joustavat työaikajärjestelyt ovat poliittisen kokonaisuuden keskeisiä osatekijöitä, ja toimintavalta on jaettu yhteisön ja jäsenvaltioiden keskus- ja paikallistason kesken sekä Euroopan, kansallisen ja alakohtaisen tason työmarkkinaosapuolten kesken.

Euroopan unionin rooli alalla on suhteellisen rajoitettu, mutta yhteensovittamista koskevan politiikan onnistuminen vaikuttaa tärkeiden EU:n tavoitteiden, erityisesti uusien ja parempien työpaikkojen, saavuttamiseen. Sen vuoksi tässä tiedonannossa tarkastellaan nykytilannetta ja esitellään lainsäädäntöpuutteiden kehittämiseksi toteutettuja toimia, myös ehdotuksia, jotka ovat tämän tiedonannon liitteenä.

2. KESKEISIÄ POLIITTISIA TAVOITTEITA TUKEVA YHTEENSOVITTAMISPOLITIikka

Työ- ja yksityiselämän onnistunut yhteensovittaminen on erityisen tärkeää tiettyjen EU:n keskeisten poliittisten tavoitteiden kannalta.

Vuonna 2000 käynnistettyyn **Lissabonin strategiaan** sisältyi yhteensovittaminen. Strategian uudistamisessa vuonna 2005¹ kiinnitettiin paljon huomiota kasvuun ja työllisyyteen ja tunnustettiin, että naisten valtava potentiaali työmarkkinoilla on hyödynnettävä, jos strategian halutaan onnistuvan. Maaliskuussa 2005 kokoontunut Eurooppa-neuvosto toi esiin, miten työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisella voidaan vaikuttaa siihen, että saadaan houkutelua lisää ihmisiä työmarkkinoille. Asettamalla naisten työllisyysastetavoitteen (60 %) alhaisemmaksi

¹ KOM(2005) 24.

kuin yleisen työllisyystavoitteen (70 %) neuvosto kuitenkin tunnusti miesten ja naisten työllisyysasteissa vallitsevan eron.

Lissabonin strategiaa tukevissa yhdennetyissä suuntaviivoissa käsitellään tätä sukupuolten epätasapainoa, myös yhteensovittamispolitiikan keinoin, mutta yhteisen työllisyysraportin 2007–2008² mukaan ”edistys sukupuolten tasa-arvon alalla on ollut hajanaista” ja ”monet jäsenvaltiot ovat kuitenkin kaukana lastenhoitotavoitteiden saavuttamisesta, eikä useimpien kansallisissa strategioissa edes viitata niihin”. Tästä huolimatta naisten työllisyys on ollut tärkein tekijä EU:n viime vuosien vakaan työllisyyskasvun taustalla. Vuosien 2000 ja 2007 välillä 27 jäsenvaltion EU:ssa työllisten määrä kasvoi 14,6 miljoonalla, joista 9,2 miljoonaa oli naisia. Naisten (15–64-vuotiaiden) työllisyysaste kasvoi joka vuosi ja oli 58,3 prosenttia vuonna 2007, mikä on 4,6 prosenttiyksikköä yli vuoden 2000 tason ja lähellä vuodeksi 2010 asetettua 60 prosentin tavoitetta.

Saavutus on merkittävä, mutta sen vaikutus **sukupuolten tasa-arvoon** on ollut vähäisempi. Perustamissopimuksen³ mukaisesti EU:n on pyrittävä poistamaan epätasa-arvo ja edistämään naisten ja miesten tasa-arvoa kaikissa toimissa. Palkkaan, työmarkkinoiden eriytymiseen tai naisten osuuteen johtotehtävissä liittyvät indikaattorit eivät kuitenkaan ole osoittaneet merkittävää parannusta viime vuosina. Varsinkin palkkaero⁴ on pysytellyt 15 prosentin tasolla vuodesta 2003 ja kaventunut vain prosenttiyksikön vuodesta 2000. Kuten komissio totesi naisten ja miesten tasa-arvoa käsittelevässä vuotuisessa raportissaan⁵, ”vaikuttaa siltä, että kasvua ja työllisyyttä koskevan strategian puitteissa toteutetut toimet, joilla on pyritty lisäämään naisten työn määrää ja laatua (’lisää parempia työpaikkoja’), ovat tuottaneet tulosta pikemminkin määrän kuin laadun osalta”.

Tilanne ei todennäköisesti muutu niin kauan kuin nykyinen epätasapaino yhteensovittamista koskevien vaihtoehtojen hyödyntämisessä säilyy (esimerkiksi osa-aikatyön tekeminen tai perhevapaan ottaminen) ja niin kauan kuin lapsia hankkineiden ja lapsettomien naisten työllisyysasteessa on merkittävä ero. Vuosien 2000 ja 2007 välillä molempien ryhmien kokonaistyöllisyysaste nousi, mutta niiden välinen ero säilyi 12 prosenttiyksikössä.

Yhteensovittamispolitiikan merkitys **väestörakenteen uudistumisen** kannalta on nyt selvästi tunnustettu Euroopan tasolla.⁶ Kun väestö ikääntyy ja syntyvyys laskee, tällaisella politiikalla voidaan tukea naisia ja miehiä, jotka hoitavat ikääntyviä huollettavia, ja helpotetaan vanhemmuuden ja työn yhdistämistä. On myös selvää näyttöä, että jäsenvaltioissa, joissa on toimiva malli naisen ja miesten työ- ja perhevelvoitteiden tasapainottamiseksi, on korkeampi syntyvyys ja naisten työllisyysaste. Laadukas työpaikka on lisäksi tunnustettu parhaaksi suojaksi sosiaalista syrjäytymistä ja yleensä köyhyyttä vastaan. Kohtuuhintaisten ja laadukkaiden palvelujen tarjoamista lasten ja muiden huollettavien hoitoa varten on sen vuoksi korostettu **aktiivista osallisuutta** edistävän politiikan⁷ yhteydessä. Kuten vuoden 2008

² Yhteinen työllisyysraportti 2007–2008, neuvosto hyväksynyt 29.2.2008 ja julkaistu 3.3.2008, s. 9. Raportin sivulla 4 kritisoidaan sitä, että ”Euroopan työmarkkinoiden kyky vastata globalisaation ja ikääntymisen asettamiin haasteisiin on edelleen riittämätön”.

³ 2 artikla ja 3 artiklan 2 kohta.

⁴ Sukupuolten palkkaerolla tarkoitetaan naisten ja miesten keskimääräisen tuntipalkan eroa ennen veroja koko taloudessa. Ks. ”Naisten ja miesten välisen palkkaeron torjunta” (KOM(2007) 424).

⁵ KOM(2008) 10.

⁶ ”Sukupolvien välisen solidaarisuuden edistäminen” (KOM(2007) 244).

⁷ KOM(2007) 620.

sosiaalista suojelua ja sosiaalista osallisuutta koskevassa yhteisessä raportissa⁸ korostettiin, strategiat, joilla parannetaan vanhempien pääsyä ja sitoutumista työmarkkinoille, myös tarjoamalla palveluita ja riittävää tulotukea, ovat myös erittäin tärkeässä asemassa lasten köyhyyden torjumisessa.

Raportissa tunnustetaan yhteensovittamistoimien, esimerkiksi lastenhoidon laatua ja saatavuutta parantavien toimien, merkitys mutta tuodaan myös esiin, että on tärkeää tarkastella työllisyystilanteeseen ja työn laatuun liittyviä toimia.

Kuten edellä on todettu, yhteensovittamispolitiikan kehittämisessä ja toteuttamisessa on mukana erittäin laaja joukko toimijoita, myös Euroopan tasolla.

Komissio on asettanut yhteensovittamisen tukemisen yhdeksi kuudesta keskeisestä toiminta-alueesta naisten ja miesten tasa-arvon etenemissuunnitelmassa 2006–2010⁹; alaa koskevat toimet liittyvät läheisesti toiseen keskeiseen toiminta-alueeseen eli naisten ja miesten yhdenvertaisen taloudellisen riippumattomuuden saavuttamiseen.

Tämä keskeinen toiminta-alue tuotiin esiin Euroopan tasa-arvosopimuksessa, josta sovittiin **Eurooppa-neuvostossa** maaliskuussa 2006, ja se sisällytettiin neuvoston puheenjohtajavaltioiden Saksan, Portugalin ja Slovenian yhteiseen ohjelmaan ja julistuksiin vuosina 2007–2008¹⁰. Maaliskuussa 2008 kokoontuneen Eurooppa-neuvoston päätelmissä todettiin, että laadukkaiden lastenhoitopalveluiden saatavuutta ja kohtuuhintaisuutta on parannettava sovittujen tavoitteiden mukaisesti ja että pyrkimyksiä yhteensovittamisen tukemiseksi olisi jatkettava. Tulevat puheenjohtajavaltiot Ranska, Tšekki ja Ruotsi sitoutuivat yhteisessä neuvoston 18 kuukauden ohjelmassa¹¹ vuoden 2009 loppuun asti kiinnittämään erityistä huomiota toimenpiteisiin, joilla parannetaan työ-, perhe- ja yksityiselämän yhteensovittamista sekä naisten että miesten kannalta.

Euroopan parlamentti on toistuvasti kehottanut¹² tekemään parannuksia äitiys- ja vanhempainlomaa koskevaan yhteisön lainsäädäntöön, ja toukokuussa 2008 ehdottamissaan muutoksissa¹³ uusiin työllisyyden suuntaviivoihin se kehotti tarjoamaan vanhempainloma- ja muita lomajärjestelyitä. Euroopan väestönkehityksestä 21. helmikuuta 2008 antamassaan päätöslauselmassa¹⁴ parlamentti kehotti jäsenvaltioita ottamaan vaikutteita parhaista käytännöistä äitiysloman pituutta koskevissa kysymyksissä ja totesi, että ”syntyvyyden käyrä on mahdollista kääntää nousuun asianmukaisella julkisella politiikalla, jolla luodaan perheelle ja lapsille otollinen aineellinen ja henkinen ympäristö”. Syyskuun 27. päivänä 2007 annetussa

⁸ http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/publications_en.htm. Ks. myös sosiaalisen suojelun komitean perustaman lasten köyhyyttä ja hyvinvointia käsittelevän työryhmän raportti kokonaisuudessaan:

http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/docs/social_inclusion/2008/child_poverty_en.pdf.

⁹ KOM(2006) 92.

¹⁰ Joulukuussa 2007 julkaistussa päätöslauselmassaan ”Naisten ja miesten tasapainoiset roolit työpaikkojen, kasvun ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden kannalta” neuvosto tunnusti, että työ-, perhe- ja yksityiselämän yhteensovittamisessa on edelleen vaikeuksia, ja kehotti komissiota mm. arvioimaan yhteensovittamiseen liittyviä nykyisiä toimenpiteitä ja erityisesti niiden vaikutusta työmarkkinoille osallistumiseen.

¹¹ Neuvoston asiakirja 11249/08 POLGEN 76, 30.6.2008.

¹² Esimerkiksi päätöslauselma 2003/2129(INI), P5_TA(2004)0152), kohta 26.

¹³ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0066+0+DOC+XML+V0//FI>

¹⁴ 2007/2156 (INI), kohdat 14 ja 15, ks.: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0066+0+DOC+XML+V0//FI>

päätöslauselmassaan¹⁵ parlamentti vaati jäsenvaltioita yhdenmukaistamaan äitiys- ja vanhempainlomakorvaukset, jotta varmistettaisiin, että naiset eivät ole enää miehiä kalliimpi työvoiman lähde, ja piti tervetulleena komission käynnistämää työmarkkinaosapuolien kuulemisprosessia. Työ- ja yksityiselämän tasapainon tukeminen on yksi neljästä prioriteetista, jotka sisältyvät Euroopan tason **työmarkkinaosapuolten** vuonna 2005 laatimiin sukupuolten tasa-arvoa koskeviin toimintapuitteisiin. Asiaa käsittelevässä tuoreimmassa vuosiraportissa¹⁶ tuodaan esiin, että tämä on ala, jolla kansalliset työmarkkinaosapuolet ovat toteuttaneet aloitteita ahkerimmin. Työmarkkinaosapuolten raportoimia kehitysaskelia ovat esimerkiksi hoitovapaan ja joustavien työjärjestelyjen käyttöönotto tai laajentaminen ja toimenpiteet, joilla pyritään lisäämään näiden vaihtoehtojen hyödyntämistä miesten keskuudessa.

Voidaankin todeta, että vaikka Euroopan tasolla kiistämättä tarvitaan yhteensovittamistoimia, näiden toimien riittämättömyys ja sukupuolten väliset erot niiden hyödyntämisessä merkitsevät sitä, että niillä ei vielä voida edistää parhaalla mahdollisella tavalla EU:n tärkeimpien poliittisten tavoitteiden saavuttamista. Työ- ja yksityiselämän tasapainon parantaminen tarjoaa myös mahdollisuuden, jonka avulla voidaan sovittaa yhteen työsuhteturva ja joustavuus¹⁷ sekä työntekijöiden että työnantajien kannalta, vaikka nämä periaatteet usein esitetäänkin toistensa vastakohtina.

3. ENEMMÄN TUKEA YHTENSOVITTAMISELLE

Vuoden 2008 toimintastrategiassaan komissio sitoutui ehdottamaan uusia aloitteita, joilla parannetaan työ- ja yksityiselämän yhteensovittamista. Jäljempänä esitetyt toimenpiteet noudattavat uudistetun sosiaalisen toimintaohjelman¹⁸ perustana olevia arvoja, joita ovat mahdollisuudet, väylät ja yhteisvastuu.

Säädösehdotuksissa

- vahvistetaan työntekijöiden lakisääteistä oikeutta perhesyistä pidettävään lomaan
- varmistetaan itsenäisten ammatinharjoittajien ja avustavien puolisoiden tasa-arvoinen kohtelu.

Laadukkaiden ja kohtuuhintaisten lastenhoitopalveluiden saatavuus on keskeisen tärkeää vanhempien valintojen kannalta. Säädösehdotusten liitteenä on raportti jäsenvaltioiden edistymisestä lastenhoitotavoitteissa, joista sovittiin Barcelonassa vuonna 2002 kokoontuneessa Eurooppa-neuvostossa.

3.1. Perhesyistä pidettävät lomamat

Komissio käynnisti asian pohdinnan vuonna 2006 Euroopan tason työmarkkinaosapuolten virallisella kuulemisella tätä koskevan kuulemismenettelyn mukaisesti. Euroopan tason työmarkkinaosapuolet voivat näin neuvotella esimerkiksi sopimuksia, joille sitten voidaan

¹⁵ 2007/2065(INI)); ks. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2007-0423+0+DOC+XML+V0//FI>, kohdat 13, 28 ja 29.

¹⁶ http://ec.europa.eu/employment_social/social_dialogue/docs_en.htm.

¹⁷ Ks. KOM(2007) 359 lopullinen – Päämääränä yhteiset joustoturvaperiaatteet: Uusia ja parempia työpaikkoja jouston ja turvan avulla.

¹⁸ KOM(2008) 412.

antaa lainvoima. Ensimmäinen menettelyn mukaisesti hyväksytty direktiivi¹⁹ perustui vuonna 1995 tehtyyn vanhempainlomaa koskevaan puitesopimukseen. Komission kuulemisasiakirjoissa²⁰ käsiteltiin lainsäädännöllisiä ja muita toimenpiteitä yhteensovittamisen tueksi ja kartoitettiin eri vaihtoehtoja uudentilaisiksi lomiksi, jotka vastaisivat paremmin työntekijöiden tarpeisiin sovittamalla yhteen työ-, yksityis- ja perhe-elämää. Tällaisia olisivat esimerkiksi isyysvapaa (lyhyt loma isille lapsen syntymän tai adoption yhteydessä), adoptiovapaa (äitiyslomaa vastaava kausi adoption yhteydessä) ja omaishoitovapaa (huollettavien perheenjäsenten hoitamista varten).

Komissio myös ehdotti tapoja parantaa äitiysajan suojaa koskevia sääntöjä (direktiivi 92/85/ETY) ja direktiivin 96/34/EY liitteenä olevaa puitesopimusta vanhempainlomasta. Vanhempainlomaan liittyvissä ehdotuksissa käsitellään kannustimia, joilla isät saataisiin pitämään vanhempainlomaa, työsuhteeseen liittyviä oikeuksia ja syrjintäkieltoa, lomien kestoa ja niistä maksettavaa korvausta, vanhempainloman pitämiseen liittyvää joustavuutta ja lapsen ikää.

Muut komission esiin tuomat toimet liittyvät esimerkiksi lasten ja muiden huollettavien hoitopalveluihin, uusiin työskentelytapoihin (myös etätö) ja miesten kannustamiseen hyödyntämään eri yhteensovittamisvaihtoehtoja.

Maaliskuussa 2008 kokoontuneelle sosiaalialan kolmikantahuippukokoukselle esitetyssä raportissa todettiin, että työmarkkinaosapuolet ovat sopineet yhteensovittamiseen liittyvästä toimenpidepaketesta. Heinäkuussa 2008 ne vahvistivat aikovansa käynnistää perustamissopimuksen 138 artiklassa määrätyn neuvottelumenettelyn, jotta vanhempainlomaa koskevan direktiivin tavoitteet saavutettaisiin paremmin. Koska ei ole mahdotonta, että neuvotteluissa käsiteltäisiin myös muita perhevapaita, kuten isyysvapaata, adoptiovapaata ja muiden perheenjäsenten hoitoon tarkoitettua vapaata, komissio ei aio tehdä vanhempainlomaa tai muita perhevapaita koskevia ehdotuksia tässä vaiheessa. Työmarkkinaosapuolet ovat kuitenkin vahvistaneet, että ne eivät aio käsitellä äitiysvapaata neuvotteluissaan.

3.1.1. Äitiysajan suojaa koskevan direktiivin 92/85/ETY tarkistaminen

Äitiysvapaa eroaa muunlaisista perhevapaista ilmeisestä syystä: vain äiti voi pitää äitiysvapaata. Komissio pitää aiheellisena ehdotuksen²¹ tekemistä nyt, jotta kun työmarkkinaosapuolet ryhtyvät käsittelemään vanhempainvapaata, niillä on käsitys vähimmäisvapaasta, johon äiti on oikeutettu, ja sitä koskevasta ehdoista direktiivin tarkistuksen jälkeen. Ehdotuksilla pyritään

- pidentämään äitiysvapaan vähimmäiskesto 14 viikosta 18 viikkoon (ILO:n suosituksen mukaisesti)
- lisäämään joustavuutta sen suhteen, että naiset voivat päättää, pitävätkö he äitiyslomaa ennen vai jälkeen synnytyksen
- parantamaan äitiysvapaalle jäämiseen ja sieltä töihin palaamiseen liittyvää työsuhdeturvaa.

¹⁹ Neuvoston direktiivi 96/34/EY, annettu 3. kesäkuuta 1996, UNICE:n, CEEP:n ja EAY:n tekemästä vanhempainlomaa koskevasta puitesopimuksesta (EYVL L 145, 19.6.1996, s. 4).

²⁰ SEC(2006) 1245 ja SEC(2008) 571.

²¹ KOM(2008) 600.

Näiden toimenpiteiden ansiosta odotetaan, että naiset pysyvät paremmin työelämässä lapsen saamisen jälkeen, koska pitkän äitiysloman jälkeen saattaa olla helpompi palata työmarkkinoille sen sijaan, että pitäisi lyhyen äitiysloman jälkeen vielä vanhempainlomaa hyvin pienen lapsen hoitamista varten. Työhönpaluupäätöstä helpottaa myös se, jos naisten työsuhdeoikeuksia noudatetaan. Vapaaseen liittyvien järjestelyjen ja vapaan aikana maksettavan palkan parantaminen sekä työsuhdeoikeuksien vahvistaminen helpottavat työ- ja perhe-elämän yhteensovittamista ja lisäävät lapsia hankkineiden naisten osallistumista työelämään.

3.1.2. Perhevapaaseen liittyviä muita ehdotuksia

Työmarkkinaosapuolet ilmoittivat 10. kesäkuuta 2008 päivätyllä kirjeellä, että ne odottavat neuvottelujen alkavan syyskuussa. Perustamissopimuksessa neuvotteluille asetetun määräajan (yhdeksän kuukautta, pidennettävissä sopimuksella) päättyessä komissio toteuttaa työmarkkinaosapuolten niin pyytäessä tarvittavat toimet, joilla uudelle sopimukselle annetaan lainvoima, esittämällä sen direktiiviehdotuksen muodossa. Jos neuvotteluilla ei päästä uuteen sopimukseen ja kuten toisen vaiheen kuulemisasiakirjassa todetaan, komissio harkitsee ehdotusten tekemistä nykyisen lainsäädännön täydentämiseksi työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisen alalla.

Komissio suoritti vaikutustenarvioinnin²² kaikista lainsäädäntövaihtoehtoista, joita kaavailtiin vuonna 2007 työmarkkinaosapuolille toimitetun toisen vaiheen kuulemisasiakirjassa. Vaikka komission ehdotus onkin tällä hetkellä rajattu äitiysvapaaseen, muiden vaihtoehtojen arvioinnista voi olla apua työmarkkinaosapuolille niiden neuvotteluissa.

3.2. Itsenäisten ammatinharjoittajien ja avustavien puolisoiden tasa-arvoinen kohtelu

Työ- ja perhe-elämän tasapainottaminen ei ole haaste pelkästään muiden palveluksessa työskenteleville miehille ja naisille vaan myös itsenäisille ammatinharjoittajille ja heidän puolisoilleen, jotka avustavat heitä ammatti- tai yritystoiminnassa. Direktiivissä 86/613/ETY vahvistettiin periaate, jonka mukaan tasa-arvoinen kohtelu ei koske pelkästään palkattuja työntekijöitä. Siinä tunnustettiin myös tarve toteuttaa yhteensovittamistoimia, varsinkin äitiyteen liittyviä.

Direktiivillä on ollut rajallinen vaikutus, ja epätasällisen sanamuotonsa vuoksi sitä on vaikea soveltaa. Tarve alalla toteutettaviin toimiin ei ole kuitenkaan vähentynyt lainkaan vaan on jopa kasvanut, koska yhä yleisemmin tunnustetaan, että yrittäjyyteen liittyviä sukupuolieroja on torjuttava. Yhtenä syynä tähän eroon saattaa olla itsenäisinä ammatinharjoittavina toimivien naisten niukka – tai täysin puuttuva – sosiaalinen suojelu, varsinkin äitiyteen liittyvä suojelu.²³ Noin 11 prosenttia itsenäisistä ammatinharjoittajista luottaa avustaviin puolisoihin perheyriksen hoitamisessa. Kolmannes avustavista puolisoista työskentelee yli 25 tuntia viikossa, mutta heillä ei kuitenkaan ole mitään suojaa, jos he eroavat itsenäisenä ammatinharjoittajana toimivasta puolisoistaan tai jos tämä kuolee.

²² SEC(2008) 2526.

²³ Komission yksiköiden valmisteluasiakirja SEC(2008) 2101, vaikutustenarviointi, joka liittyy komission tiedonantoon ”Pienet ensin” Eurooppalaisia pk-yrityksiä tukeva aloite (KOM(2008) 394).

Komissio on päättänyt ehdottaa direktiivin 86/613/ETY kumoamista ja uutta direktiiviä, jotta saavutetaan alkuperäisessä direktiivissä asetetut tavoitteet tehokkaammin. Sen keskeisiä ehdotuksia ovat seuraavat²⁴:

- naispuolisilla itsenäisillä ammatinharjoittajilla ja avustavilla avio- tai avopuolisoilla pitäisi olla omasta pyynnöstään oikeus samaan äitiyslomaan kuin muilla työntekijöillä yhteisön lainsäädännön mukaan (direktiivi 95/85/ETY)
- avustavilla avio- tai avopuolisoilla, jotka tunnustetaan kansallisessa lainsäädännössä, pitäisi olla pyynnöstä oikeus liittyä samaan sosiaaliturvajärjestelmään kuin itsenäiset ammatinharjoittajat samoin ehdoin.

Näiden muutosten odotetaan vähentävän tekijöitä, jotka estävät naisia ryhtymästä itsenäisiksi ammatinharjoittajiksi, ja parantavan avustavien puolisoiden asemaa.

3.3. Raportti lastenhoitotavoitteiden toteutumisesta jäsenvaltioissa

Barcelonassa vuonna 2002 kokoontunut Eurooppa-neuvosto kehotti jäsenvaltioita poistamaan esteitä naisten työmarkkinaosallistumiselta tarjoamalla lastenhoitopalveluita vuoteen 2010 mennessä vähintään 90 prosentille vähintään kolmevuotiaista mutta alle kouluikäisistä lapsista ja vähintään 33 prosentille alle kolmevuotiaista lapsista. Näistä tavoitteista on tullut olennainen osa Euroopan työllisyysstrategiaa ja Lissabonin ohjelmaa.

Tämän tiedonannon liitteenä olevassa raportissa komissio tuo esiin seuraavat seikat:

- useimmat jäsenvaltiot ovat kaukana tavoitteiden saavuttamisesta, etenkin alle kolmivuotiaiden osalta
- jos palveluita on tarjolla, ne ovat usein kalliita tai aukioloajat eivät sovi yhteen kokopäivätyön tai epätyypillisten työskentelyaikojen kanssa
- palvelujen laatu (esimerkiksi henkilöstön pätevyys ja henkilöstön lukumäärä suhteessa lasten lukumäärään) saattaa estää vanhempia käyttämästä niitä.

Hiljattaisessa kirjeessään komissiolle työmarkkinaosapuolet ilmoittivat olevansa huolissaan siitä, että Barcelonan tavoitteisiin ei päästä, ja ehdottivat – ottaen huomioon jäsenvaltioiden viranomaisten pääasiallisen vastuun asiasta – että työmarkkinaosapuolet voisivat olla tässä tukena.

Jäsenvaltioiden edistymistä lastenhoitotavoitteissa koskevan raportin johdosta komissio

- seuraa jäsenvaltioiden politiikkaa alalla kasvua ja työllisyyttä koskevan strategian mukaisesti, tukee sitä vertailukelpoisilla ja ajantasaisilla tilastoilla ja tarvittaessa antaa suosituksia niille maille, joissa täytäntöönpano on heikkoa
- analysoi lastenhoitopalvelujen kehittämistä ja niiden vaikutusta sukupuolten tasa-arvoon varsinkin naisten ja miesten tasa-arvoa käsittelevässä vuotuisessa raportissaan, joka toimitetaan aina kevään Eurooppa-neuvostolle

²⁴ KOM(2008) 601.

- edistää alan hyvien toimintatapojen vaihtoa ja kannustaa tutkimusta, joka käsittelee lastenhoitosektorin työpaikkoja
- kannustaa laadukkaiden ja kohtuuhintaisten lastenhoitopalvelujen kehittämistä mm. hyödyntämällä täysimittaisesti EU:n koheesiopolitiikkaa yhdessä kaikkien sidosryhmien (jäsenvaltioiden ja työmarkkinaosapuolten) kanssa.

3.4. Muut toimet

Kuten kohdassa 2 todettiin, monet poliittiset tavoitteet liittyvät suoraan yhteensovittamistoimiin. Esimerkiksi väestörakenteen uusiutumisen alalla väestörakenteeseen liittyviä kysymyksiä käsittelevän asiantuntijaryhmän ja Euroopan perheallianssin perustaminen saavat aikaan keskustelua ja tiedonvaihtoa yhteensovittamiseen liittyvistä aiheista.

Yhteensovittamistoimissa keskitytään kuitenkin edelleen pääasiassa sukupuolten tasa-arvoon, koska toimiva yhteensovittaminen on edellytys yhdenvertaisen taloudellisen riippumattomuuden saavuttamiselle, joka on tasa-arvon etenemissuunnitelman ensimmäinen keskeinen toiminta-alue. Komissio on parhaillaan laatimassa etenemissuunnitelman täytäntöönpanoa koskevaa väliraporttia. Etenemissuunnitelmaa koskevista vuosien 2007 ja 2008 työohjelmista²⁵ käy ilmi, että komissio edistyy hyvin suunnitelmassa esitettyjen toimenpiteiden toteuttamisessa mutta että kaikkien asiaan liittyvien tahojen on sitouduttava tiiviimmin asiaan, jotta tasa-arvonäkökohdat pystytään ottamaan tehokkaammin huomioon sosiaali- ja talouspolitiikassa.

Lisätäkseen tietoa työ- ja yksityiselämän yhteensovittamiseen liittyvistä toimista ja niiden arviointiin tarkoitetuista analyysivälineistä komissio

- kannustaa hyvien toimintatapojen vaihtoa ja levittämistä jäsenvaltioiden välillä; vuonna 2008 keskitytään lastenhoitopalveluihin ja sukupuolten epätasapainoon perhevapaiden käyttämisessä
- edistää komission vuonna 2007 ja 2008 laatimien käsikirjojen (tasa-arvonäkökohtien sisällyttäminen työllisyyspolitiikkaan sekä sosiaalista osallisuutta ja sosiaalista suojelua koskevaan politiikkaan)²⁶ käyttöä jäsenvaltioissa ja muilla tahoilla
- kehittää edelleen yhdessä jäsenvaltioiden kanssa yhteistä Euroopan laajuista tilastokantaa, josta saadaan ajantasaisia, vertailukelpoisia ja relevantteja tietoja työ-, yksityis- ja perhe-elämän yhteensovittamisesta ja varsinkin lastenhoidosta, joustavista työaikajärjestelyistä ja perhevapaiden käytöstä.

EU:n koheesiopolitiikan osana (etenkin Euroopan sosiaalirahaston kautta) annetaan edelleen yhteisrahoitusta kansallisen ja paikallisen tason aloitteisiin, joilla edistetään yhteensovittamista, esimerkiksi tukemalla lasten ja muiden huollettavien hoitopalveluja, hoitotyöntekijöiden koulutusta ja pätevyyttä sekä työnantajia, jotka tarjoavat työntekijöilleen sapattivapaita sekä lastenhoito- ja muita perhetukipalveluita.

²⁵ SEC(2007) 537 ja SEC(2008) 338.

²⁶ http://ec.europa.eu/employment_social/gender_equality/gender_mainstreaming/tools_en.html.

4. PÄÄTELMÄ

Komissio katsoo, että jos työ- ja yksityiselämän yhteensovittamista koskevia toimia tuetaan enemmän, miehillä ja naisilla on enemmän valinnanvaraa työ- ja yksityiselämän tasapainottamisessa. Siten myös edistetään Euroopan unionin keskeisten poliittisten tavoitteiden, etenkin kasvua ja työllisyyttä, heikommassa asemassa olevien sosiaalista osallisuutta sekä sukupuolten tasa-arvoa koskevien tavoitteiden, saavuttamista.

Yhteisön sääntelypuitteiden paraneminen ja nykyaikaistaminen, mihin tämän tiedonannon liitteenä olevilla ehdotuksilla ja työmarkkinaosapuolten käynnistämällä neuvotteluilla pyritään, antavat naisille mahdollisuuden parantaa taloudellista riippumattomuuttaan ja kannustavat miehiä ottamaan tärkeämmän roolin perhe-elämässä. Yhteisön tason toimet, joissa asetetaan vähimmäisvelvoitteet työ-, yksityis- ja perhe-elämän yhteensovittamisen parantamiseksi, ovat tarpeen ja asianmukaiset, jotta saavutetaan sukupuolten tasa-arvoa koskevat yhteisön tavoitteet ja Lissabonin strategian tavoitteet.

Yhteensovittamistoimien kehittäminen ja edistäminen on pääasiassa jäsenvaltioiden vastuulla. Sen vuoksi komissio kehottaa niitä varmistamaan, että toimenpiteet pannaan täytäntöön tavalla, joka tarjoaa naisille ja miehille todellisia vaihtoehtoja. Komissio kehottaa jäsenvaltioita erityisesti toteuttamaan tarvittavat toimet, joilla korjataan merkittävä viive lastenhoidon tarjoamista koskevien tavoitteiden saavuttamisessa.